

Transformacja systemu komunikacji naukowej

Otwarta Nauka: 2018+

Marek Niezgódka

Centrum Cyfrowej Nauki i Technologii, UKSW

marekn@uksw.edu.pl

KRASP: Posiedzenie Plenarne,

Kraków, 16.11.2018

Kontekst międzynarodowy

- San Francisco **DORA Roadmap: A two-year strategic plan for advancing global research assessment reform at the institutional, national, and funder level**, 27/06/2018; oryginalna deklaracja DORA: 2013
- **Unia Europejska:**
 - **Horyzont 2020:** obowiązek Otwartego Dostępu do wynikowych publikacji oraz szerokie zobowiązania dot. Otwartego Dostępu do wynikowych danych naukowych
 - **Horyzont Europa** (9. Program Ramowy, założenia programowe): **Otwarta Nauka** jako obowiązująca podstawa, Cel: **Otwarta Innowacyjność**
 - **Plan S: 1.01.2020** – obowiązkowe stosowanie zasad Otwartego Dostępu do publikacji i danych naukowych jako wymóg formalny
 - **cOAlition S** na rzecz Planu S: 13 krajowych agencji i instytucji nauki, w tym NCN, a ponadto ERC

EUA (European University Association)

- **Zasada funkcjonowania:** tworzenie rekomendacji po szerokim procesie konsultacyjnym, raporty analityczne
- **Otwarta Nauka:** jeden z głównych priorytetów EUA:
 - **Grupa Ekspertów ds. Otwartej Nauki** od 2015
 - **High-Level Group on Big Deals with Publishers**, od 2017
 - KRASP aktywnie zaangażowany
- Szereg raportów nt. Otwartej Nauki, dostępnych na <http://eua.eu>

EUA: działania związane z Otwartą Nauką

- **Ogłoszone rekomendacje (jako dokumenty EUA):**
 - [EUA Roadmap on Open Access to Research Publications](#), 2016
 - [EUA Recommendations on EU Copyright Reform](#), 31/10/2018
 - EUA on TDM
 - [Towards Open Access to Research Data](#), **10/2017**
 - [EUA Roadmap on Research Assessment in the Transition to Open Science](#), 6/2018
 - [Open Access by 2020: EUA supports Plan S for an open scholarly system](#), 7/9/2018
 - [EUA on Competition Market in Scholarly Publishing](#), 30/10/2018

EUA: wybrane raporty dot. Otwartej Nauki

- [EUA Open Access Survey - raport ogólny \(prezentacja\)](#)
- [EUA Open Access Survey 2018 - Country Report for Poland](#)

EUA a Polska

- **EUA Open Access Survey (2017, 2018)** - symptomatyczne dane raportów dotyczące sytuacji w Polsce:
 - Szeroki zakres oddolnych aktywności
 - Wciąż niski stan świadomości znaczącej części środowiska naukowego
 - Brak spójnej polityki rządowej
 - 10 lat działalności Centrum Otwartej Nauki CeON
 - Zasługująca na odnotowanie inicjatywa NCN: cOAlition S

EUA: High-Level Group on Big Deals with Publishers

- Raporty 2017, 2018 (w przygotowaniu)
- Polska w wąskiej czołówce skali i efektywności realizowanych programów

EUA: High-Level Group on Big Deals oraz Open Science Group

- **Zainicjowana zasadnicza transformacja systemowa:**
 - Od 2017, radykalny zwrot: 2018
 - **Odejście od modeli subskrypcyjnych**: nowy kierunek: integracja publikowania i udostępniania
 - **Efekt**: odstąpienie od dotychczasowej formuły kontraktów z komercyjnymi wydawnictwami i dostawcami zasobów danych – szereg znaczących krajów europejskich
 - **Nowy model traktowania publikacji jako zasobów wnoszących wartość dodaną a nie koszt**
 - Transformacja: proces w toku, kolejne kraje włączają się
- **Rekomendacje przyjęte przez EUA**

Kontekst polski:

Wirtualna Biblioteka Nauki (WBN)

- Ponad 20 lat od stworzenia i wdrażania programu:
 - Wprowadzony szereg oryginalnych, wyprzedzających rozwiązań
 - Osiągnięta wyjatkowa skala dostępności: wszystko, wszędzie, dla każdego
 - Dzisiaj nowy kontekst międzynarodowy: czas na transformację systemu
- **OBECNIE:** Czas integracji programu udostępniania publikacji i danych naukowych z systemem publikowania; szerokie wdrożenie modeli Otwartego Dostępu
- Wszystkie główne kontrakty z wydawnictwami wygasają w br.; **wyjatkowa szansa transformacji systemu od 2019!!!**

Osiągnięcia programu WBN

- **Powszechny, równoprawny dostęp** do publikacji całego środowiska naukowego:
 - instytucje, naukowcy, studenci, partnerzy
- **Skala wykorzystania** udostępnianych zasobów:
 - **Czasopisma** naukowe zagraniczne: blisko **110** mln artykułów pobranych (dane od 2003/2010)
 - **E-książki** zagraniczne: blisko **15,5** mln pobrań (całe książki albo rozdziały) (dane od 2011/2016)
 - **Wielkość udostępnianych zasobów publikacyjnych:**
<https://wbn.icm.edu.pl>
- **Początek całego programu** - 1996: zasoby danych naukowych (Beilstein i Gmelin: bazy chemii i nauk materiałowych) ponad **4,2** mln przeszukań (dane od 2005)

Harmonizacja europejska: szansa transformacji systemu komunikacji naukowej w Polsce

- **Spójność z kierunkiem zapoczątkowanym w krajach UE – kierunki działań:**
 - Integracja dostępu do zasobów komercyjnych z **otwartością dostępu** do zasobów wytworzonych w kraju
 - Inicjatywa uruchomienia Europejskiej Platformy Wydawniczej (składowa EOSC)
 - Tworzenie krajowych platform Otwartego Dostępu
 - Transformacja systemu ocen naukowych
 - Harmonijny rozwój systemów TDM (*Text and Data Mining*)
 - Harmonizacja systemu analiz i ocen naukowych
 - Rozwój otwartych infrastruktur danych naukowych

Polska: możliwe scenariusze

- **Potrzeba transformacji** krajowej infrastruktury systemu dokumentowania i komunikacji naukowej
- **Szansa**: zbieżność czasowa z końcem obecnych dużych kontraktów
- Wyzwanie: **harmonizacja** z procesami transformacyjnymi, szczególnie w Unii Europejskiej
- Koniec formuły WBN w dotychczasowym kształcie (Ustawa 2.0):
 - Brak decyzji o włączeniu się Polski w nurt transformacyjny
- **Konsekwencje niepodjęcia transformacji** systemu komunikacji naukowej:
 - utrata pozycji istotnego uczestnika procesów europejskich
 - utracenie szansy radykalnej zmiany trendu kosztowego
 - **Rok 2019 już bardzo blisko!!!**
- **Waga stanowiska KRASP** w sprawie kierunku rozwoju systemu komunikacji naukowej

Rola KRASP

- Aktywności w kierunkach rekomendacji **EUA**:
 - Modele Otwartej Nauki w polskich uczelniach wyższych
 - Inicjatywy na rzecz Otwartej Innowacyjności
 - Transformacja systemu ocen naukowych i ewaluacji
- **Inicjatywna rola** w transformacji polskiego systemu komunikacji naukowej
- Aktywna rola w utworzeniu **Polskiej Otwartej e-Platformy Nauki**

- Marek Niezgódka

marekn@uksw.edu.pl